

Debat

100 års succes med fuglereservater i Danmark er gået i stå

I begyndelsen af 1900tallet var Danmarks ynglende kystfuglebestande trængt i bund af ægsamling og jagt – også i yngletiden. Selv den i dag så almindelige Sølvmåge var der kun nogle få hundrede par af på øerne i Vadehavet.

Fuglevenner pressede på for i det mindste at få fredet nogle få yngleøer, og ganske kuriøst 'arvede' DOF øen Jordsand sydligst i Vadehavet fra den tyske fuglebeskyttelses-organisation *Verein Jordsand zum Schutz der Seevögel und der Natur* ved Nordslesvigs forening med Danmark i 1920. Man bad medlemmerne om at indsende nye frimærker til foreningen (det var før Mobilepay!), så man kunne indløse dem og lønne en observatør til at bo på øen i sommermånederne og forhindre æg-plyndringer. Øen blev senere vildtreservat, men er nu opslugt af havet.

Fuglevennernes arbejde lykkedes også nogle få andre steder, idet den første fugleø, der blev statsreservat, var Græsholmen ved Christiansø i 1926, altså i år for 100 år siden. Snart fulgte reservaterne på Tipperne i 1928, Hirsholmene i 1929, øerne i Stavns Fjord på Samsø i 1929 og i 1940 Knotten ved Læsø, hvor Svartbagen ynglede som det første sted i Danmark.

Reservaterne, som nu tæller ca. 100 øer og øgrupper med adgangsforbud i fuglenes yngletid, virkede efter hensigten. Bestandene af ynglende kystfugle steg markant i de følgende mange årtier, for mågernes vedkommende hjulpet godt på vej af stigende mængder udsnid af fiskeriaffald, foder ved minkfarme og åbne lossepladser med næringsrig dagrenovation ved de større byer.

Ifølge DCE, Aarhus Universitet, udgør øreservaterne Danmarks vigtigste ynglesteder for Skestork, Tejst, Alk, Lomvie, Sildemåge, Sølvmåge, Svartbag og Rovterne. Desuden er øreservaterne blandt landets vigtige ynglesteder for arter som Skarv, Splitterne og Havterne. En sammenstilling fra DCE viser, at der i de seneste år har ynglet mindst 180 000 par kolonirugende kystfugle på de øer og holme, hvor der er adgangsforbud i yngletiden.

Men der er også tiltagende problemer med forstyrrelser omkring og i reservaterne. De lavvandede fouragerings- og rasteområder omkring øerne tilhører ikke længere fuglene, men indtages af stadig stigende antal havkajakker, wind- og kitesurfere samt

paddleboardere. Vi har ikke data for det, men der er mange eksempler på, at forbuddene mod at sejle tæt på øreservaterne og endda gå i land på øerne overtrædes, og bare ét besøg med længere ophold eller endog en løs hund kan ødelægge en hel sommers yngel.

At befolkningen i stigende grad dyrker friluftsliv er selvfølgelig en god ting, men de massive forstyrrelser, som det medfører, bør føre til, at der oprettes mange flere fristeder eller refugier for fugle og andre dyr. Og det bør ske, inden problemerne bliver så store, at skaderne er åbenlyse, men modstanden mod at gøre noget ved det også vil være meget større fra de mange brugere, der mener at have vundet hævnd på aktiviteterne.

De mange ynglende kystfugle på øerne er således ikke en garanti for, at alt er i den skønneste orden. Selv om der givetvis også er flere faktorer involveret, så går ynglebestandene af en række kystfugle nu tilbage, efter at de har været i fremgang i mange år: Ederfugl, Sølvmåge, Stormmåge, Sildemåge, Svartbag og Havterne.

Reservater for vores flere millioner rastende og overvintrende vandfugle er en tilsvarende historie, og stadig bedre regulering af jagten med kortere jagttider, flere fredede arter og flere reservater er i det hele taget det naturbeskyttelsestiltag, der har gavnet Danmarks fugle og større pattedyr mest. Efter 2. Verdenskrig steg jagtintensiteten i vores kystområder så voldsomt, at fuglene blev fortrængt fra mange vigtige raste- og fourageringsområder. Manglen på reservater var så desperat, at private trådte til. Den første var den tidligere jæger, direktør Poul Tholstrup, som købte Vrøj ved Saltbækvig i 1965 for at etablere det som fuglereservat, og allerede året efter oprettede DOF Fugleværnsfonden. Første erhvervelse var Ægholm nord for Nyord i 1969, og siden er det blevet til 26 reservater. Og reservaterne er blevet populære udflugtsmål med 'guided' adgang til fugletårne, naturstier, boardwalks og masser af fugle.

I 1986 meldte en naturfond i en helt anden størrelsesorden, Aage V. Jensens Fond, sig diskret på banen. Man støttede naturprojekter og opkøbte naturområder, og det i en sådan grad, at Aage V. Jensen Naturfond nu er den største private jordejer

I 1926 blev Græsholm ved Christiansø det første statslige øreservat for ynglefugle i Danmark, idet Lomvien var begyndt at yngle på øen nogle få år i forvejen. I dag yngler der 19 000 par Lomvier, 3000 par Alke, 90 par Ederfugle og omkring 2500 par Sølvmåger på øen, mens tidligere kolonier af Stormmåger og Sildemåger er fortrængt af Sølvmågerne. Nu efter 100 år med sådanne succeser er statens arbejde med reservater desværre gået næsten helt i stå. Foto: Sune Riis Sørensen.

i Danmark med 31 ofte meget store reservater med fine besøgsfaciliteter. Det er en næsten ufattelig udvikling, idet næsten alle private fonde indtil da havde haft fokus på sport, sundhed, kultur og videnskab, og siden har nye store private fonde og privatpersoner fulgt trop med store investeringer i naturområder og naturbeskyttelse.

På trods af denne store indsats var hovedproblemet i relation til jagten og dens omfattende forstyrrelser stadig uløst, idet de største problemer var på søterritoriet, hvor hverken fonde eller andre private kan få ejendomsret. Her skete der først noget effektivt i løbet af 1990'erne og '00'erne, da der blev oprettet og udvidet et halvt hundrede jagtfrie reservater hovedsageligt i lavvandede kystområder efter forhandlinger mellem jægere, DOF, DN og Friluftsrådet. Det skete på baggrund af undersøgelser udført af en ny generation af biologer på Vildtbiologisk Station, som dokumenterede, hvordan antallene af rastende vandfugle i et område oftest mangedobledes, når jagten blev stoppet.

Samlet for øreservater og de jagtfrie reservater gælder desværre, at arbejdet med at udvikle dem i takt med de øgede rekreative forstyrrelser stort set er gået i stå. Det mest grelle eksempel er Vadehavet, hvor Miljøstyrelsen på trods af tung faglig dokumentation af problemerne i nu 13 år har arbejdet med en revision, så både ynglefuglene og de rastende fugle blev bedre beskyttet mod forstyrrelser. De ansvarlige ministerier synes ikke at være synderligt interesserede i at løse de eskalerende problemer.

Det er ovenikøbet en erklæret politik, at man kun vil arbejde med EU-fuglebeskyttelsesområder, hvor en eller flere af arterne på udpegningsgrundlaget er pressede, dvs. hvor man kan blive anklaget af EU for ikke at passe på visse arter. Det er således ikke nok, at kystfuglene generelt er pressede, eller at der er et indlysende behov for at sikre gode levevilkår for såvel yngle- som rastefuglene i Danmark og dermed rige oplevelsesmuligheder for befolkningen. Næ, tvært imod har Danmark vedtaget et princip om at gøre så lidt som muligt og så sent som muligt i relation

til EU-reglerne – ikke mindst på det grønne område – som blev fastlagt af daværende erhvervsminister Troels Lund Poulsen i 2015 i form af ”5 principper for minimumsimplementering af EU-lovgivning” og siden fulgt af skiftende regeringer.

Der skal ganske enkelt helt andre indsatser til, hvis vi skal komme videre, og det kan faktisk gøres mere rationelt end hidtil. I stedet for møjsommeligt at skulle arbejde sig igennem revisioner af eksisterende reservater og oprettelse af nye et for et, er det en mulighed at lave samlede bekendtgørelser for hele landet, sådan som man gjorde, da man forbød motorbådsjagt i vores fjorde for 38 år siden. Det kunne fx være et samlet forbud mod opsøgende jagt (i skydepramme og motorbåde) i alle vores marine EU-fuglebeskyttelsesområder (ja, du læste rigtigt: der er motorbådsjagt mv. i fuglebeskyttelsesområderne), regulering af sejlad på lavt vand og et forbud mod landgang på alle ubeboede øer i de samme områder.

Noget skal der gøres!

- Aage V. Jensen Naturfond: <https://www.avjf.dk/avjnf>
- Clausen, K.K., P. Clausen, T.E. Holm, T. Bregnballe ... & E.N. Stepien 2022: Vurdering af forstyrrelsestrusler i Natura 2000-områderne. Del I. – Videnskabelig rapport fra DCE nr. 510.
- Clausen, P., T. Bregnballe, E.N. Stepien, S. Sveegaard ... & C.L. Pedersen 2023: Vurdering af forstyrrelsestrusler i Natura 2000-områderne. Del II. – Videnskabelig rapport fra DCE nr. 511.
- Holm, T.E., P. Clausen, T. Bregnballe, E.N. Stepien ... & I.K. Petersen 2023: Vurdering af forstyrrelsestrusler i Natura 2000-områderne. Del III. – Videnskabelig rapport fra DCE nr. 512
- Knuth-Winterfeldt, H. & M. Iversen 2016: Fugleværnsfondens start og udvikling. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 110: 155-161.
- Meltofte, H. 1996: A new Danish hunting and wildlife management act: the result of mutual understanding and compromise between hunters and non-hunters. – *Gibier Faune Sauvage, Game Wildl.* 13: 1001-1021.
- Meltofte, H., L. Dinesen, D. Boertmann & P. Hald-Mortensen 2021: Danmarks fugle gennem to århundreder. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 115: 1-184.
- Therkildsen, O.R., S.M. Andersen, P. Clausen, T. Bregnballe ... & J. Teilmann 2013: Vurdering af forstyrrelsestrusler i NATURA 2000-områderne. – Videnskabelig rapport fra DCE nr. 52.

*Hans Meltofte,
formand for DOFs Naturpolitiske Udvalg*